(i) Printed Pages : 8

Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code : 4 5 0 0 1

Exam. Code : 1 1 0 1

B.Ed. (Gen.) 1st Semester

(2125)

PHILOSOPHICAL BASES OF EDUCATION

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

(In All Mediums)

Paper : F-1.1

Time Allowed : Three Hours] **[Maximum Marks : 40**

Note :— Attempt ***one*** question each from Unit 1 to Unit 4. Unit 5 is compulsory. Total ***five*** questions are to be attempted.

UNIT—1

1. "Sa Vidya ya Vimuktye" and "knowledge is power" are examples of both Indian and Western perspective. Critically analyze both perspectives of education. Which will you prefer to integrate with your teaching and why? 4,4

OR

2. Learning outside and within the classroom differ a lot. How can the principle of 'always speak the truth' remain constantly relevant in both contexts of learning? 4,4

UNIT—2

3. Educational philosophy develops understanding about education as a process. How will you use this concept in making lesson plans and selecting teaching methods for teaching? 8

OR

4. Which philosophical method emphasizes Freedom, Creativity, and nature-based teaching? How will it influence your own teaching and in what ways can you apply these elements to foster holistic development in your students? 4,4

UNIT—3

5. How can knowledge be produced, which sources can be considered in the production of knowledge, and how will you connect this knowledge to real-life experiences of learners? 4,4

OR

6. Suggest innovative pedagogical methods which can be used in constructing new knowledge and how you will apply these methods in classroom teaching ? 4,4

UNIT—4

7. Value-oriented education plays a significant role in making responsible citizens. How will you integrate the concept of value education during classroom instructions? 8

OR

8. Suggest ways by which you observe value erosion practices and what steps you will take to prevent value erosion and inculcate secular values in learners during classroom teaching. 8

UNIT—5

9. (a) 'Education must be practical and scientific'. How will you apply this concept of education in the process of teaching?

   (b) Pragmatism philosophy insists on attaining practical knowledge. Suggest an activity which you can use in constructing knowledge.

   (c) How will you teach the abstract concept of knowledge through concrete experiences? Suggest some examples.

   (d) Explain the way of teaching which you will use to integrate values in your teaching method so that students can understand education as more than just knowledge acquisition. 2×4=8

(हिन्दी माध्यम)

नोट :– यूनिट 1 से यूनिट 4 तक प्रत्येक में से **एक** प्रश्न हल करें। यूनिट 5 अनिवार्य है कुल **पांच** प्रश्न हल करने हैं।

यूनिट—1

1. "सा विद्या या विमुक्तये" और 'ज्ञान ही शक्ति है' भारतीय और पाश्चात्य दोनों दृष्टिकोणों के उदाहरण हैं। शिक्षा के दोनों दृष्टिकोणों का समालोचनात्मक विश्लेषण कीजिए। आप अपने शिक्षण में किसे शामिल करना पसंद करेंगे और क्यों? 4,4

अथवा

2. कक्षा के बाहर और कक्षा के भीतर सीखने में बहुत अंतर होता है। 'सदैव सत्य बोलो' का सिद्धांत सीखने के दोनों संदर्भों में निरंतर प्रासंगिक कैसे बना रह सकता है? 4,4

यूनिट—2

3. शैक्षिक दर्शन शिक्षा को एक प्रक्रिया के रूप में समझने की समझ विकसित करता है। पाठ योजनाएँ बनाने और शिक्षण विधियों के चयन में इस अवधारणा का उपयोग आप कैसे करेंगे? 8

अथवा

4. कौन सी दार्शनिक पद्धति स्वतंत्रता, रचनात्मकता और प्रकृति–आधारित शिक्षण पर जोर देती है? यह आपके अपने शिक्षण को कैसे प्रभावित करेगी और आप अपने छात्रों में समग्र विकास को बढ़ावा देने के लिए इन तत्वों को किन तरीकों से लागू कर सकते हैं? 4,4

यूनिट—3

5. ज्ञान की उत्पत्ति कैसे की जा सकती है, ज्ञान के उत्पत्ति में किन स्रोतों पर विचार किया जा सकता है, और आप इस ज्ञान को शिक्षार्थियों के वास्तविक जीवन के अनुभवों से कैसे जोड़ेंगे? 4,4

अथवा

6. नवीन शैक्षणिक विधियों का सुझाव दें जिनका उपयोग नए ज्ञान के निर्माण में किया जा सकता है और आप इन विधियों को कक्षा शिक्षण में कैसे लागू करेंगे। 4,4

यूनिट—4

7. मूल्य–उन्मुख शिक्षा जिम्मेदार नागरिक बनाने में महत्वपूर्ण भूमिका निभाती है। कक्षा शिक्षण के दौरान मूल्य शिक्षा की अवधारणा को आप कैसे समाहित करेंगे? 8

अथवा

8. मूल्य क्षरण योजनाओं को आप कैसे देखते हैं, इसका सुझाव दीजिए और कक्षा शिक्षण के दौरान मूल्य क्षरण को रोकने और शिक्षार्थियों में धर्मनिरपेक्ष मूल्यों का संचार करने के लिए आप क्या कदम उठाएँगे ? 8

यूनिट—5

9. (a) 'शिक्षा व्यावहारिक और वैज्ञानिक होनी चाहिए'। शिक्षण की प्रक्रिया में शिक्षा की इस अवधारणा को आप कैसे लागू करेंगे?

   (b) प्रयोजनवाद दर्शन व्यावहारिक ज्ञान प्राप्त करने पर जोर देता है। एक ऐसी गतिविधि सुझाइए जिसका उपयोग आप ज्ञान निर्माण में कर सकते हैं।

   (c) मूर्त अनुभवों के माध्यम से ज्ञान की अमूर्त अवधारणा को आप कैसे सिखाएँगे? कुछ उदाहरण सुझाइए।

   (d) उस शिक्षण पद्धति की व्याख्या कीजिए जिसका उपयोग आप अपनी शिक्षण पद्धति में मूल्यों को समाहित करने के लिए करेंगे ताकि छात्र शिक्षा को केवल ज्ञान अर्जन से कहीं अधिक के रूप में समझ सकें। 2×4=8

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਯੂਨਿਟ 1 ਤੋਂ ਯੂਨਿਟ 4 ਤੱਕ **ਇੱਕ-ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਯੂਨਿਟ 5 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਕੁੱਲ **ਪੰਜ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹਨ।

ਯੂਨਿਟ-1

1. "ਸਾ ਵਿਦਿਆ ਯ ਵਿਮੁਕਤਯ" ਅਤੇ "ਗਿਆਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ" ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੋਵਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਕਿਸ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰੋਗੇ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ? 4,4

ਜਾਂ

2. ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੇ ਬਾਹਰ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। 'ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੱਚ ਬੋਲੋ' ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਕਿਵੇਂ ਢੁਕਵਾਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ? 4,4

ਯੂਨਿਟ-2

3. ਵਿਦਿਅਕ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤੋਂਗੇ ? 8

ਜਾਂ

4. ਕਿਹੜਾ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਤਰੀਕਾ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ-ਅਧਾਰਤ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ? ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ? 4,4

ਯੂਨਿਟ-3

5. ਗਿਆਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਅਸਲ-ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਜੋੜੋਗੇ ? 4,4

ਜਾਂ

6. ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿਓ ਜੋ ਨਵੇਂ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲਾਗੂ ਕਰੋਗੇ ? 4,4

ਯੂਨਿਟ-4

7. ਮੁੱਲ-ਅਧਾਰਤ ਸਿੱਖਿਆ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਲਾਸਰੂਮ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੌਰਾਨ ਤੁਸੀਂ ਮੁੱਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰੋਗੇ ? 8

ਜਾਂ

8. ਉਹ ਤਰੀਕੇ ਸੁਝਾਓ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤੁਸੀਂ ਮੁੱਲ ਕਟੌਤੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੌਰਾਨ ਮੁੱਲ ਕਟੌਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੋਗੇ। 8

ਯੂਨਿਟ-5

9. (a) 'ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ'। ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲਾਗੂ ਕਰੋਗੇ ?

(b) ਵਿਵਹਾਰਵਾਦ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਹਾਰਕ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਸੁਝਾਓ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਕਰ ਸਕੋ।

(c) ਠੋਸ ਅਨੁਭਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸਿਖਾਓਗੇ ? ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸੁਝਾਓ।

(d) ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਨ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਝ ਸਕਣ। $2 \times 4 = 8$

(i) Printed Pages : 4 Roll No. ....

(ii) Questions : 9 **Sub. Code : 4 5 0 0 7**

Exam. Code : 1 1 0 1

B.Ed. (Gen) 1st Semester

(2125)

PEDAGOGY OF COMMERCE

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.) (In all Mediums)

Paper : P-1.1/1.2 Opt (II)

Time Allowed : Three Hours] **[Maximum Marks : 40**

Note :— Attempt **FIVE** questions in all, selecting **ONE** question each from Units I to IV. Question No. **9** (Unit V) is compulsory.

UNIT–I

1. Elaborate the nature and scope of commerce. 4+4

2. How can the commerce curriculum be made more relevant and engaging for students? 8

UNIT–II

3. State advantages and limitations of lecture method. 8

4. "Effective teaching of commerce requires a balance of methods and techniques." Explain. 8

UNIT–III

5. What are the steps involved in constructing an achievement test? 8

6. How can a teacher identify the students who need remedial teaching in commerce? 8

UNIT–IV

7. How does professional development of teachers affect student learning outcomes? 8

8. Discuss the term "multimedia". What are different kinds of multimedia used in commerce classrooms? 2+6

UNIT–V

9. Write short notes on the following:
   (i) Correlation
   (ii) Role of market studies
   (iii) Purposes of unit test
   (iv) Educational broadcasting 4×2=8

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- कुल **पांच** प्रश्नों के उत्तर दीजिए, यूनिट I से IV तक प्रत्येक में से कम से कम **एक** प्रश्न चुनिए। प्रश्न संख्या **9** (यूनिट–V) अनिवार्य है।

यूनिट–I

1. वाणिज्य की प्रकृति और दायरे पर विस्तार से चर्चा कीजिए। 4+4

2. वाणिज्य पाठ्यक्रम को छात्रों के लिए अधिक प्रासंगिक और आकर्षक कैसे बनाया जा सकता है? 8

यूनिट–II

3. व्याख्यान पद्धति के लाभ और सीमाएँ बताइए। 8

4. 'वाणिज्य के प्रभावी शिक्षण के लिए विधियों और तकनीकों के संतुलन की आवश्यकता होती है।' व्याख्या कीजिए। 8

यूनिट–III

5. उपलब्धि परीक्षण तैयार करने में कौन–कौन से चरण शामिल हैं? 8

6. वाणिज्य में उपचारात्मक शिक्षण की आवश्यकता वाले छात्रों की पहचान एक शिक्षक कैसे कर सकता है? 8

यूनिट–IV

7. शिक्षकों का व्यावसायिक विकास छात्रों के अधिगम परिणामों को कैसे प्रभावित करता है? 8

8. 'मल्टीमीडिया' शब्द पर चर्चा कीजिए। वाणिज्य कक्षाओं में प्रयुक्त मल्टीमीडिया के विभिन्न प्रकार क्या हैं? 2+6

यूनिट–V

9. निम्नलिखित पर संक्षिप्त टिप्पणियाँ लिखिए:
   (i) सहसंबंध
   (ii) बाजार अध्ययन की भूमिका
   (iii) इकाई परीक्षण के उद्देश्य
   (iv) शैक्षिक प्रसारण 4×2=8

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :– ਯੂਨਿਟ I ਤੋਂ IV ਤੱਕ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ **ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚੁਣ ਕੇ, ਕੁੱਲ **ਪੰਜ** ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. **9** (ਯੂਨਿਟ–V) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ–I

1. ਵਣਜ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰੋ। 4+4

2. ਵਣਜ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਢੁਕਵਾਂ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? 8

ਯੂਨਿਟ–II

3. ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਧੀ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੱਸੋ। 8

4. "ਵਣਜ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।" ਸਮਝਾਓ। 8

ਯੂਨਿਟ–III

5. ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਟੈਸਟ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਕਦਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ? 8

6. ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਵਣਜ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? 8

ਯੂਨਿਟ–IV

7. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ? 8

8. "ਮਲਟੀਮੀਡੀਆ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਵਣਜ ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਮਲਟੀਮੀਡੀਆ ਕੀ ਹਨ ? 2+6

ਯੂਨਿਟ–V

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

   (i) ਸਹਿ–ਸੰਬੰਧ

   (ii) ਬਾਜਾਰ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

   (iii) ਯੂਨਿਟ ਟੈਸਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼

   (iv) ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਸਾਰਣ। 4×2=8

(i) Printed Pages : 4

Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code : 4 5 0 2 6

Exam. Code : 1 1 0 1

B.Ed. (Gen.) 1st Semester

(2125)

PEDAGOGY OF SOCIAL STUDIES (In all Mediums)

(Same for USOL Candidates of 1st Semester)

Paper—1.1/1.2 Opt.(XXI)

Time Allowed : Three Hours] **[Maximum Marks : 40**

Note :— Attempt **one** question each from Units I to IV. Unit V is compulsory.

UNIT—I

1. How does social studies relate to other school subjects such as Science, Mathematics, and languages? Provide examples. 6+2

2. List the key aims of teaching social studies at the middle and secondary school levels. 8

UNIT—II

3. Define the Socialized Recitation method. How does it differ from traditional recitation in social studies teaching? 4+4

4. Compare the techniques of Explanation and Supervised Study in terms of student engagement and learning outcomes. 4+4

UNIT—III

5. How does NCF 2005 propose to make the social studies curriculum more participatory and activity-based? Explain with examples. 6+2

6. What are the primary and secondary resources in social studies? Give examples. 4+4

UNIT—IV

7. Explain the Cooperative Learning approach and its procedure. 2+6

8. Evaluate both the strengths and limitations of the constructivist teaching approach. 4+4

UNIT—V

9. Short answer type questions:
   (a) Nature of social studies.
   (b) Problem Solving Method.
   (c) Describe Globe as a teaching aid.
   (d) What is e-learning? 4×2=8

(हिन्दी माध्यम)

नोट :– यूनिट I से IV तक प्रत्येक में से **एक** प्रश्न हल करें। यूनिट V अनिवार्य है।

यूनिट–I

1. विज्ञान, गणित और भाषा जैसे अन्य स्कूली विषयों से सामाजिक अध्ययन का क्या संबंध है? उदाहरण दीजिए। 6+2

2. मध्य और माध्यमिक विद्यालय स्तर पर सामाजिक अध्ययन पढ़ाने के प्रमुख उद्देश्यों की सूची बनाइए। 8

यूनिट–II

3. सामाजिकीकृत वाचन विधि को परिभाषित कीजिए। सामाजिक अध्ययन शिक्षण में यह पारंपरिक वाचन से किस प्रकार भिन्न है? 4+4

4. छात्र संलग्नता और अधिगम परिणामों के संदर्भ में स्पष्टीकरण और निरिक्षण अध्ययन की तकनीकों की तुलना कीजिए। 4+4

यूनिट–III

5. एनसीएफ 2005 सामाजिक अध्ययन पाठ्यक्रम को अधिक सहभागी और गतिविधि–आधारित बनाने का प्रस्ताव कैसे रखता है? उदाहरणों सहित समझाइए। 6+2

6. सामाजिक अध्ययन में प्राथमिक और द्वितीयक संसाधन क्या हैं? उदाहरण दीजिए। 4+4

यूनिट–IV

7. सहकारी अधिगम उपागम और उसकी प्रक्रिया की व्याख्या कीजिए। 2+6

8. रचनावादी शिक्षण उपागम की खूबियों और सीमाओं का मूल्यांकन कीजिए। 4+4

यूनिट–V

9. लघु उत्तरीय प्रश्न:
   (a) सामाजिक अध्ययन की प्रकृति।
   (b) समस्या समाधान विधि।
   (c) शिक्षण सहायक सामग्री के रूप में ग्लोब का वर्णन कीजिए।
   (d) ई–लर्निंग क्या है? 4×2=8

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :– ਯੂਨਿਟ I ਤੋਂ IV ਤੱਕ ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ **ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਯੂਨਿਟ-V ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ–I

1. ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਸਕੂਲ ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ, ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ? ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿਓ। 6+2

2. ਮਿਡਲ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ। 8

ਯੂਨਿਟ–II

3. ਸਮਾਜਿਕ ਪਾਠ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਇਹ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਰਵਾਇਤੀ ਪਾਠ ਵਿਧੀ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ? 4+4

4. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਧਿਐਨ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ। 4+4

ਯੂਨਿਟ–III

5. NCF 2005 ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਅਧਾਰਤ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਿਵੇਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ? ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਓ। 6+2

6. ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਰੋਤ ਕੀ ਹਨ ? ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦਿਓ। 4+4

ਯੂਨਿਟ–IV

7. ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 2+6

8. ਰਚਨਾਤਮਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪਹੁੰਚ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। 4+4

ਯੂਨਿਟ–V

9. ਲਘੂ ਉੱਤਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :
   (a) ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ।
   (b) ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ।
   (c) ਇਕ ਅਧਿਆਪਨ ਸਹਾਇਤਾ ਵਜੋਂ ਗਲੋਬ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
   (d) ਈ-ਲਰਨਿੰਗ ਕੀ ਹੈ ? 4×2=8

(i) Printed Pages : 7 Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code : 4 5 0 2 5

Exam. Code : 1 1 0 1

B.Ed. (Gen.) 1st Semester

(2125)

PEDAGOGY OF SCIENCE (In all Mediums)

Paper : P-1.1/1.2 Opt. (XX) (Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 40

Note :— Attempt **ONE** question from each of the four units, i.e., Unit–I to Unit–IV. Unit–V (Q. No. **9**) is compulsory.

UNIT—I

1. Explain the nature of science and also discuss the impact of science and technology on our daily life. 8

2. Explain revised Bloom's taxonomy of educational objectives of teaching science. 8

UNIT—II

3. As a science teacher how will you use lecture cum demonstration method in a classroom? Explain it with an example. 8

4. Explain the following approaches of teaching science :

(a) Inquiry based approach

(b) Heuristic approach. 8

UNIT—III

5. What do you mean by instructional resources in science? Give detailed classification of instructional resources. 8

6. Elaborate the principles of selection of instructional aids to teach science as a school subject. 8

UNIT—IV

7. Describe the relevance of MOOC platforms in Science Education for teachers and students. 8

8. Write short notes on the following Innovation in Science Education:

(a) HBCSE

(b) Science Olympiads 8

UNIT—V

9. Write notes on the following :

(a) e-learning

(b) Cooperative learning

(c) Characteristics of scientific attitude

(d) Formulate instructional objectives in behavioral terms of cognitive domain on the topic of your choice $4 \times 2 = 8$

(हिन्दी माध्यम)

नोट :– चारों यूनिटें, अर्थात् यूनिट–I से यूनिट–IV में से **एक–एक** प्रश्न हल करें। यूनिट–V (प्रश्न संख्या **9**) अनिवार्य है।

यूनिट–I

1. विज्ञान की प्रकृति की व्याख्या कीजिए और हमारे दैनिक जीवन पर विज्ञान एवं प्रौद्योगिकी के प्रभाव की भी चर्चा कीजिए। 8

2. विज्ञान शिक्षण के शैक्षिक उद्देश्यों के ब्लूम के संशोधित वर्गीकरण की व्याख्या कीजिए। 8

यूनिट–II

3. एक विज्ञान शिक्षक के रूप में आप कक्षा में व्याख्यान–सह–प्रदर्शन पद्धति का उपयोग कैसे करेंगे? इसे एक उदाहरण सहित समझाइए। 8

4. विज्ञान शिक्षण के निम्नलिखित उपागमों की व्याख्या कीजिए :

   (a) अन्वेषण आधारित उपागम

   (b) अनुमानी उपागम। 8

यूनिट–III

5. विज्ञान में शिक्षण संसाधनों से आप क्या समझते हैं? शिक्षण संसाधनों का विस्तृत वर्गीकरण दीजिए। 8

6. विज्ञान को विद्यालय विषय के रूप में पढ़ाने के लिए शिक्षण सहायक सामग्री के चयन के सिद्धांतों की विस्तृत व्याख्या कीजिए। 8

यूनिट–IV

7. शिक्षकों और विद्यार्थियों के लिए विज्ञान शिक्षा में MOOC प्लेटफार्मों की प्रासंगिकता का वर्णन कीजिए। 8

8. विज्ञान शिक्षा में निम्नलिखित नवाचारों पर संक्षिप्त टिप्पणियाँ लिखिए :

   (a) एचबीसीएसई

   (b) विज्ञान ओलंपियाड। 8

यूनिट–V

9. निम्नलिखित पर टिप्पणियाँ लिखिए :

   (a) ई–लर्निंग

   (b) सहकारी अधिगम

   (c) वैज्ञानिक दृष्टिकोण की विशेषताएँ

   (d) अपनी पसंद के विषय पर संज्ञानात्मक क्षेत्र के व्यवहारिक संदर्भ में शिक्षण उद्देश्यों का निरूपण कीजिए। 4×2=8

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :– ਚਾਰ ਯੂਨਿਟਾਂ ਭਾਵ, ਯੂਨਿਟ-I ਤੋਂ ਯੂਨਿਟ-IV ਤੱਕ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ **ਇੱਕ-ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿਓ। ਯੂਨਿਟ-V (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 9) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ–I

1. ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

2. ਵਿਗਿਆਨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਲੂਮ ਦੀ ਸੋਧੀ ਹੋਈ ਸੂਚੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ–II

3. ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਲੈਕਚਰ-ਕਮ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਿਧੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰੋਗੇ ? ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਓ। 8

4. ਵਿਗਿਆਨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ :

   (a) ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਅਧਾਰਤ ਪਹੁੰਚ

   (b) ਹਿਊਰਿਸਟਿਕ ਪਹੁੰਚ 8

ਯੂਨਿਟ–III

5. ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਿਓ। 8

6. ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ–IV

7. ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ MOOC ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 8

8. ਵਿਗਿਆਨ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਵੀਨਤਾ 'ਤੇ ਛੋਟੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

   (a) HBCSE

   (b) ਵਿਗਿਆਨ ਓਲੰਪੀਆਡ 8

...een made in above date-shee

ਯੂਨਿਟ–V

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

   (a) ਈ-ਲਰਨਿੰਗ

   (b) ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਿਖਲਾਈ

   (c) ਵਿਗਿਆਨਕ ਰਵੱਈਏ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ

   (d) ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਬੋਧਾਤਮਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। $4 \times 2 = 8$

(i) Printed Pages : 4

Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code : | 4 | 5 | 0 | 0 | 4 |

Exam. Code : | 1 | 1 | 0 | 1 |

B.Ed. (Gen) 1st Semester

(2125)

EDUCATION IN CONTEMPORARY INDIA (In all Mediums)

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

Paper : F-1.4

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 40

Note :— Attempt **FIVE** questions in all by selecting **ONE** question each from Units I-IV, and Q. **9** of Unit-V is compulsory.

UNIT–I

1. Discuss the Fundamental Rights and Duties and Constitutional values in the context of education, as per the Constitution of India. 8

2. Discuss the effect of Liberalization, Privatization, and Globalization (LPG) on the School education of India. 8

UNIT–II

3. Discuss the vision and recommendations of the University Education Commission (1948-49) to reform India's university education system. 8

4. Share the major recommendations of the National Policy of Education (1968). 8

UNIT–III

5. Describe the major recommendations of the Yash Pal Committee Report (1993), 'Learning without burden.' 8

6. Discuss the idea and recommendations of the Rashtriya Uchatar Shiksha Abhiyan (RUSA). 8

UNIT–IV

7. Discuss the Right of Children to Free and Compulsory Education Act, 2009. 8
8. Explain the various types of Contemporary schools in India and their functioning. 8

UNIT–V

9. Write short notes on the following:
   (a) Inequality and marginalization in Indian society. 2
   (b) Programme of Action (1992). 2
   (c) Rashtriya Madhyamik Shiksha Abhiyan (RMSA). 2
   (d) Sarv Shiksha Abhiyan (SSA). 2

(हिन्दी माध्यम)

नोट :– यूनिट I–IV से प्रत्येक में से **एक** प्रश्न चुनते हुए, कुल **पाँच** प्रश्नों के उत्तर दीजिए, और यूनिट–V का प्रश्न **9** अनिवार्य है।

यूनिट–I

1. भारतीय संविधान के अनुसार, शिक्षा के संदर्भ में मौलिक अधिकारों, कर्तव्यों और संवैधानिक मूल्यों पर चर्चा कीजिए। 8
2. भारत की स्कूली शिक्षा पर उदारीकरण, निजीकरण और वैश्वीकरण (LPG) के प्रभाव की चर्चा कीजिए। 8

यूनिट–II

3. भारत की विश्वविद्यालय शिक्षा प्रणाली में सुधार के लिए विश्वविद्यालय शिक्षा आयोग (1948–49) के दृष्टिकोण और सिफारिशों पर चर्चा कीजिए। 8
4. राष्ट्रीय शिक्षा नीति (1968) की प्रमुख सिफारिशों को साझा कीजिए। 8

यूनिट–III

5. यशपाल समिति की रिपोर्ट (1993), 'बोझ के बिना शिक्षा' की प्रमुख सिफारिशों का वर्णन कीजिए। 8
6. राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियान (RUSA) के विचार और सिफारिशों पर चर्चा कीजिए। 8

यूनिट–IV

7. बच्चों के निःशुल्क एवं अनिवार्य शिक्षा अधिकार अधिनियम, 2009 पर चर्चा कीजिए। 8
8. भारत में समकालीन विद्यालयों के विभिन्न प्रकारों और उनकी कार्यप्रणाली की व्याख्या कीजिए। 8

यूनिट–V

9. निम्नलिखित पर संक्षिप्त टिप्पणियाँ लिखिए:
   (a) भारतीय समाज में असमानता और हाशिए पर होना। 2
   (b) 1992 की कार्य योजना। 2
   (c) राष्ट्रीय माध्यमिक शिक्षा अभियान (RMSA)। 2
   (d) सर्व शिक्षा अभियान (SSA)। 2

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :– ਯੂਨਿਟ I–IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ **ਇੱਕ-ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚੁਣ ਕੇ, **ਪੰਜ** ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਯੂਨਿਟ-V ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 9 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ–I

1. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8
2. ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਉਦਾਰੀਕਰਨ, ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ (LPG) ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ–II

3. ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨ (1948-49) ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

4. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ (1968) ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ–III

5. ਯਸ਼ਪਾਲ ਕਮੇਟੀ ਰਿਪੋਰਟ (1993), 'ਬੋਝ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਖਣਾ' ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 8

6. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉੱਚਤਰ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ (RUSA) ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ–IV

7. ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁਫ਼ਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਐਕਟ, 2009 ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

8. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਮਕਾਲੀਨ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ–V

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

   (a) ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਹੋਣਾ 2

   (b) ਕਾਰਜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ (1992)। 2

   (c) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਧਿਅਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ (RMSA)। 2

   (d) ਸਰਵ ਸਿੱਖਿਆ ਅਭਿਆਨ (SSA)। 2

(i) Printed Pages : 2

(ii) Questions : 9

Roll No. ....

Sub. Code : | 4 | 5 | 0 | 1 | 0 |

Exam. Code : | 1 | 1 | 0 | 1 |

B.Ed. (Gen.) 1st Semester

(2125)

PEDAGOGY OF ENGLISH

(Same for USOL Candidates of 1st Semester)

Paper : P–1.1/1.2 Opt. (V)

Time Allowed : Three Hours] **[Maximum Marks : 40**

Note :— (1) Attempt **ONE** question each from Units I to IV.

(2) Unit V is compulsory.

UNIT—I

I. Explain the concept of language. Discuss the general principles of English language teaching. 8

II. Explain in detail the structural approach of teaching English. Also, highlight its merits and demerits. 8

UNIT—II

III. What is intensive reading? How does it differ from extensive reading? Support your answer with relevant examples. 8

IV. What is writing skill? Discuss the various causes of spelling mistakes with relevant examples. Also suggest remedies. 8

UNIT—III

V. What is a language course book? Also, highlight its features and importance. 8

VI. Briefly discuss the following:

(a) Management of library.

(b) Importance of Language curriculum. 4,4

UNIT—IV

VII. What are adjectives? Discuss the types of adjectives with suitable examples. 8

VIII. What do you mean by sentence? Illustrate the types. 8

UNIT—V

IX. Write a short note on:

(i) Maxims of teaching English.

(ii) Stress and Intonation.

(iii) Principles of language curriculum construction.

(iv) Reading comprehension. 2,2,2,2

(i) Printed Pages : 7 Roll No. ....

(ii) Questions : 9 **Sub. Code : 4 5 0 0 3**

Exam. Code : 1 1 0 1

B.Ed. (Gen.) 1st Semester

(2125)

TECHNIQUES OF TEACHING (In All Mediums)

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

Paper : F-1.3

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 40

Note :— (1) Attempt *one* question each from Units I to IV.

(2) Unit V is compulsory.

UNIT—I

1. Explain the concept of teaching. Discuss the maxims of teaching with suitable examples. 8

2. Discuss the following :

(a) Professional ethics of a teacher.

(b) Teacher accountability. 4,4

UNIT—II

3. What is simulated teaching? Discuss its procedure by highlighting merits and demerits. 8

4. Explain the concept of programmed instructions. Discuss linear programming in detail. 8

UNIT—III

5. What is meant by the term 'models of teaching'? Describe the fundamental elements of a teaching model. Also, highlight the merits and demerits. 8

6. What are the basic assumptions of the inductive thinking model? Discuss the model in terms of fundamental elements. 8

UNIT—IV

7. Explain the concept of communication. Discuss the various principles that ensure effective communication. 8

8. Discuss the following :

   (a) Use of multimedia presentation

   (b) Satellite Communication. 4,4

UNIT—V

9. Write a short note on :

   (i) Nature of teaching. 2

   (ii) Skill of introducing a lesson. 2

   (iii) Assumptions of models of teaching. 2

   (iv) e-learning. 2

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— (1) यूनिट I से IV तक प्रत्येक में से **एक** प्रश्न हल करें।
(2) यूनिट V अनिवार्य है।

यूनिट–I

1. शिक्षण की अवधारणा की व्याख्या कीजिए। उपयुक्त उदाहरणों सहित शिक्षण के सिद्धांतों पर चर्चा कीजिए। 8

2. निम्नलिखित पर चर्चा कीजिए :

   (a) एक शिक्षक की व्यावसायिक नैतिकता।

   (b) शिक्षक की जवाबदेही। 4,4

यूनिट–II

3. अनुकरणीय शिक्षण क्या है? इसके गुणों–दोषों पर प्रकाश डालते हुए इसकी प्रक्रिया पर चर्चा कीजिए। 8

4. क्रमादेशित निर्देशों की अवधारणा की व्याख्या कीजिए। शैक्षिक प्रोग्रामिंग पर विस्तार से चर्चा कीजिए। 8

यूनिट–III

5. "शिक्षण के मॉडल" शब्द का क्या अर्थ है? शिक्षण मॉडल के मूलभूत तत्वों का वर्णन कीजिए। साथ ही, गुण–दोषों पर प्रकाश डालिए। 8

6. आगमनात्मक चिंतन मॉडल की मूल मान्यताएँ क्या हैं? मूलभूत तत्वों के संदर्भ में मॉडल की चर्चा कीजिए। 8

यूनिट–IV

7. संचार की अवधारणा की व्याख्या कीजिए। प्रभावी संचार सुनिश्चित करने वाले विभिन्न सिद्धांतों की चर्चा कीजिए। 8

8. निम्नलिखित पर चर्चा कीजिए :

   (a) मल्टीमीडिया प्रस्तुति का उपयोग

   (b) उपग्रह संचार। 4,4

यूनिट–V

9. निम्नलिखित पर एक संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए :

   (i) शिक्षण की प्रकृति। 2

   (ii) पाठ का परिचय देने का कौशल। 2

   (iii) शिक्षण के मॉडलों की मान्यताएँ। 2

   (iv) ई–लर्निंग। 2

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :– (1) ਯੂਨਿਟ I ਤੋਂ IV ਤੱਕ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ **ਇੱਕ-ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੱਲ ਕਰੋ।

(2) ਯੂਨਿਟ V ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ—I

1. ਅਧਿਆਪਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਢੁਕਵੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

2. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ :

   (a) ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਨੈਤਿਕਤਾ।

   (b) ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ। 4,4

ਯੂਨਿਟ—II

3. ਸਿਮੂਲੇਟਿਡ ਅਧਿਆਪਨ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਕੇ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

4. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੀਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਲੀਨੀਅਰ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਿੰਗ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ—III

5. 'ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਮਾਡਲ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ? ਇੱਕ ਸਿੱਖਿਆ ਮਾਡਲ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। ਨਾਲ ਹੀ, ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। 8

6. ਪ੍ਰੇਰਕ ਸੋਚ ਮਾਡਲ ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ ? ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਾਡਲ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ—IV

7. ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

8. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ :
   (a) ਮਲਟੀਮੀਡੀਆ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
   (b) ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਸੰਚਾਰ। 4,4

ਯੂਨਿਟ—V

9. ਨਿਮਨਲਿਖਤ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
   (i) ਅਧਿਆਪਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ। 2
   (ii) ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਨਰ। 2
   (iii) ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਮਾਡਲਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ। 2
   (iv) ਈ-ਲਰਨਿੰਗ। 2

(i) Printed Pages : 4 Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code : 4 5 0 0 9

Exam. Code : 1 1 0 1

B.Ed. (Gen.) 1st Semester

(2125)

PEDAGOGY OF ECONOMICS

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.) (In all Mediums)

Paper—P-1.1/1.2 Opt. (iv)

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 40

Note :— Attempt **ONE** question each from Units I-IV. Unit V is compulsory.

UNIT—I

1. Discuss the scope of Economics in detail. 8

2. Discuss the aims of teaching of Economics at secondary level in the light of NCF 2005. 8

UNIT—II

3. What do you mean by deductive-inductive approach? Give an example of its use in teaching of Economics. 4+4

4. Explain Jurisprudential Enquiry and Brainstorming as techniques of teaching. 4+4

UNIT—III

5. Discuss the role of curriculum in the development of critical thinking among the students. 8

6. What is professional growth? Discuss its importance in teaching of Economics. 2+6

UNIT—IV

7. Explain the difference between primary, secondary and tertiary sectors using examples. 8

8. What challenges does the agricultural sector face in India? Suggest the ways and means to improve productivity in the agricultural sector? 4+4

UNIT—V

9. Write short notes on the following :
   - (a) Importance of teaching of Economics. 2
   - (b) Relationship between Economics and Agriculture. 2
   - (c) Advantages of Cooperative learning method of teaching. 2
   - (d) Qualities of a good text book. 2

(हिन्दी माध्यम)

नोट :– प्रत्येक यूनिट–I से IV में से **एक** प्रश्न हल करें। यूनिट–V अनिवार्य है।

यूनिट—I

1. अर्थशास्त्र के कार्यक्षेत्र पर विस्तार से चर्चा कीजिए। 8

2. राष्ट्रीय पाठ्यचर्या रूपरेखा 2005 के आलोक में माध्यमिक स्तर पर अर्थशास्त्र के शिक्षण के उद्देश्यों पर चर्चा कीजिए। 8

यूनिट—II

3. निगमनात्मक–आगमनात्मक उपागम से आप क्या समझते हैं? अर्थशास्त्र के शिक्षण में इसके उपयोग का एक उदाहरण दीजिए। 4+4

4. शिक्षण की तकनीकों के रूप में विधिशास्त्रीय अन्वेषण और विचार–मंथन की व्याख्या कीजिए। 4+4

यूनिट—III

5. विद्यार्थियों में आलोचनात्मक सोच के विकास में पाठ्यक्रम की भूमिका पर चर्चा कीजिए। 8

6. व्यावसायिक विकास क्या है? अर्थशास्त्र के शिक्षण में इसके महत्व पर चर्चा कीजिए। 2+6

यूनिट—IV

7. उदाहरणों का उपयोग करते हुए प्राथमिक, द्वितीयक और तृतीयक क्षेत्रों के बीच अंतर स्पष्ट कीजिए। 8

8. भारत में कृषिगत क्षेत्र किन चुनौतियों का सामना करता है? कृषिगत क्षेत्र में उत्पादकता बढ़ाने के उपाय और साधन सुझाइए। 4+4

यूनिट—V

9. निम्नलिखित पर संक्षिप्त टिप्पणियाँ लिखिए :
   - (a) अर्थशास्त्र के शिक्षण का महत्व। 2
   - (b) अर्थशास्त्र और कृषि के बीच संबंध। 2
   - (c) सहकारी शिक्षण पद्धति के लाभ। 2
   - (d) एक अच्छी पाठ्यपुस्तक के गुण। 2

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :– ਯੂਨਿਟ I–IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ **ਇੱਕ-ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਯੂਨਿਟ V ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ—I

1. ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

2. NCF 2005 ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ—II

3. ਡਿਡਕਟਿਵ-ਇੰਡਕਟਿਵ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿਓ। 4+4

4. ਅਧਿਆਪਨ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਵਜੋਂ ਨਿਆਂਇਕ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਅਤੇ ਬ੍ਰੇਨਸਟੋਰਮਿੰਗ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 4+4

ਯੂਨਿਟ—III

5. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

6. ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਕੀ ਹੈ ? ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 2+6

ਯੂਨਿਟ—IV

7. ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ, ਸੈਕੰਡਰੀ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਸਮਝਾਓ। 8

8. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ? ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਸੁਝਾਓ। 4+4

ਯੂਨਿਟ—V

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

(a) ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ। 2

(b) ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ। 2

(c) ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਧੀ ਦੇ ਲਾਭ। 2

(d) ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਗੁਣ। 2

Exam. Code: 1101
Sub. Code: 45027

2125

Bachelor of Education (General)-First Semester
Paper –P-1.1/1.2 [Opt. (xxii)]: Pedagogy of Sociology
(Same for USOL Candidates of First Semester)
(In all mediums)

Time allowed: 3 Hours **Max. Marks: 40**

NOTE: *Attempt five questions in all, including Question No. IX (Unit-V) which is compulsory and selecting one question each from Unit I -IV.*

x-x-x

UNIT – I

I. How study of sociology helps in developing interpersonal skills and how these skills help individuals in socializing? (4,4)

II. "Psychology focuses on individual behaviour while sociology examines group behaviour." Keeping in mind this statement, how can you say sociology is linked to psychology? (4,4)

UNIT - II

III. How discussion method helps in developing spirit of self-esteem and confidence among individuals? What are the steps of conducting group discussion in a classroom? (4,4)

IV. How can you teach about family as a primary agent of socializing in role play scenario using dramatization method of teaching sociology? (4,4)

UNIT - III

V. By keeping Principle of Inclusivity and diversity in view, what recommendations will you give for constructing sociology curriculum? (4,4)

VI. How will you organise topic "Social Inequalities" using concentric approach of organizing school curriculum? (4,4)

UNIT - IV

VII. In what ways the norms and values of a society guide the behaviour of an individual or a group? (4,4)

VIII. How can you integrate Mahatma Gandhi's teachings on "Swaraj" and "social justice" in teaching of sociology? (4,4)

UNIT - V

IX. Write short note on:-

a) How Sociology helps in understanding the political structure and system of human society?

b) Which ICT tool would you use in teaching sociology keeping in mind of digital illiteracy and why?

c) Write a short note on marriage and heteronormativity.

d) Explain how power operates as an element of social structure and influence social hierarchy. (4×2)

x-x-x

(Hindi and Punjabi versions enclosed)

P.T.O.

नोट: किन्हीं **पाँच** प्रश्नों के उत्तर दें। प्रत्येक भाग (1-4) से एक–एक प्रश्न का चयन करें। **प्रश्न–9 (भाग–5) अनिवार्य है।**

-*-*-*-

भाग–1

1. समाजशास्त्र का अध्ययन पारस्परिक कौशल विकसित करने में कैसे मदद करता है और ये कौशल व्यक्तियों को समाजीकरण में कैसे मदद करते हैं?

2. "मनोविज्ञान व्यक्तिगत व्यवहार पर केंद्रित करता है जबकि समाजशास्त्र समूह व्यवहार का परीक्षण करता है।" इस कथन को ध्यान में रखते हुए, आप कैसे कह सकते हैं कि समाजशास्त्र मनोविज्ञान से जुड़ा है?

भाग–2

3. चर्चा पद्धति व्यक्तियों मे आत्म–सम्मान और आत्मविश्वास की भावना विकसित करने में कैसे मदद करती है? कक्षा में समूह चर्चा आयोजित करने के चरण क्या हैं?

4. समाजशास्त्र पढ़ाने की नाटयीकरण पद्धति का उपयोग करके आप भूमिका अभिनय परिदृश्य में समाजीकरण के प्राथमिक कारक के रूप में परिवार के बारे में कैसे पढ़ा सकते हैं?

भाग–3

5. समावेशिता और विविधता के सिद्धांत को ध्यान में रखते हुए, समाजशास्त्र पाठयक्रम के निर्माण के लिए आप क्या सुझाव देंगे?

6. आप विद्यालय पाठयक्रम को व्यवस्थित करने के संकेंद्रित दृष्टिकोण का उपयोग करके "सामाजिक असमानताएँ" विषय को कैसे व्यवस्थित करेंगे?

भाग–4

7. समाज के मानदंड और मूल्य किस प्रकार किसी व्यक्ति या समूह के व्यवहार को निर्देशित करते हैं?

8. आप समाजशास्त्र के शिक्षण में महात्मा गांधी की "स्वराज" और "सामाजिक न्याय" की शिक्षाओं को कैसे एकीकृत कर सकते हैं?

भाग–5

9. निम्नलिखित प्रश्नों पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए:–
   - (क) समाजशास्त्र मानव समाज की राजनीतिक संरचना और व्यवस्था को समझने में कैसे मदद करता है?
   - (ख) डिजिटल निरक्षरता को ध्यान में रखते हुए समाजशास्त्र पढ़ाने में आप किस आई.सी.टी उपकरण का उपयोग करेंगे और क्यों?
   - (ग) विवाह और विषमलैंगिकता पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए।
   - (घ) सत्ता सामाजिक संरचना के एक तत्व के रूप में कैसे कार्य करती है और सामाजिक पदानुक्रम को कैसे प्रभावित करती है? व्याख्या कीजिए।

-*-*-*-

ਨੋਟ: ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 9 (ਭਾਗ-5) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਗ (1-4) ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

-*-*-*-

ਭਾਗ-1

1. ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਅੰਤਰ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹੁਨਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ?

2. "ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਵਹਾਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸਮੂਹ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦਾ ਹੈ।" ਇਸ ਕਥਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆ ਹੋਏ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ?

ਭਾਗ-2

3. ਚਰਚਾ ਵਿਧੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ ਸਮੂਹ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕੀ ਕਦਮ ਹਨ?

4. ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਨਾਟਕੀਕਰਨ ਵਿਧੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਏਜੰਟ ਵਜੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਬਾਰੇ ਕਿਵੇਂ ਸਿਖਾ ਸਕਦੇ ਹੋ?

ਭਾਗ-3

5. ਸਮਾਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆ ਹੋਏ, ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਦਿਓਗੇ?

6. ਸਕੂਲ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆ ਹੋਏ "ਸਮਾਜਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ" ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰੋਗੇ?

ਭਾਗ-4

7. ਸਮਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਸਮੂਹ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੇਧ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ?

8. ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ "ਸਵਰਾਜ" ਅਤੇ "ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ" ਬਾਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜੋੜ ਸਕਦੇ ਹੋ?

ਭਾਗ-5

9. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਉੱਤੇ ਸੰਖੇਪ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖੋ:-
   - (ੳ) ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ?
   - (ਅ) ਡਿਜੀਟਲ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆ ਹੋਏ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਆਈ.ਸੀ.ਟੀ ਉਪਕਰਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋਗੇ ਅਤੇ ਕਿਉਂ?
   - (ੲ) ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਵਿਪਰੀਤਤਾ 'ਉੱਤੇ ਸੰਖੇਪ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖੋ।
   - (ਸ) ਸ਼ਕਤੀ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਇੱਕ ਤੱਤ ਵਜੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

-*-*-*-

(i) Printed Pages : 4

(ii) Questions : 9

Roll No. ....

Sub. Code : | 4 | 5 | 0 | 1 | 9 |

Exam. Code : | 1 | 1 | 0 | 1 |

B.Ed. (Gen.) 1st Semester

(2125)

PEDAGOGY OF MUSIC

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

Paper : P-1.1/1.2 Opt. (xiv) (In all Mediums)

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 40

Note :— Attempt **FIVE** questions in all, including Question No. **IX** (Unit-V) which is compulsory and selecting **ONE** question each from Units I-IV. Each question carries **8** marks. Unit-V containing **FOUR** short answer questions of **2** marks each is compulsory.

UNIT—I

I. What are the ways to popularize Indian Classical and Light Music in educational institutions? 8

II. Explain the significance of music in our daily life. 8

UNIT—II

III. Discuss the relationship of music with other fine arts subjects. 8

IV. Explain the structure and functions of the larynx in voice production. 6,2

UNIT—III

V. Elaborate on the concept and significance of preparing a lesson plan in music education. 4,4

VI. Discuss the methods of evaluating students' knowledge in music theory, providing suitable examples. 8

UNIT—IV

VII. Describe Ekgun and Dugun of Rupak and Chartala. 4,4

VIII. Elaborate the different parts of Tabla with the help of diagram. 8

UNIT—V

IX. Write short notes on :

(a) Raga 'Malkauns'.

(b) Ektala

(c) Voice Culture

(d) Aims and objectives of teaching music. 2×4=8

(हिन्दी माध्यम)

नोट :– कुल **पाँच** प्रश्नों के उत्तर दीजिए, जिनमें प्रश्न संख्या **IX** (यूनिट–V) अनिवार्य है और यूनिट I-IV से प्रत्येक में से **एक–एक** प्रश्न चुनिए। प्रत्येक प्रश्न **8** अंकों का है। यूनिट-V में **2-2** अंकों के **चार** लघुउत्तरीय प्रश्न अनिवार्य हैं।

यूनिट–I

I. शिक्षण संस्थानों में भारतीय शास्त्रीय और सुगम संगीत को लोकप्रिय बनाने के क्या तरीके हैं? 8

II. हमारे दैनिक जीवन में संगीत के महत्व की व्याख्या कीजिए। 8

यूनिट–II

III. संगीत का अन्य ललित कला विषयों के साथ संबंध बताइए। 8

IV. स्वर निर्माण में स्वरयंत्र की संरचना और कार्यों की व्याख्या कीजिए। 6,2

यूनिट–III

V. संगीत शिक्षा में पाठ योजना तैयार करने की अवधारणा और महत्व पर विस्तार से चर्चा कीजिए। 4,4

VI. उपयुक्त उदाहरण देते हुए, संगीत सिद्धांत में छात्रों के ज्ञान का मूल्यांकन करने की विधियों पर चर्चा कीजिए। 8

यूनिट–IV

VII. रूपक और चारताल के एकगुण और दुगुण का वर्णन कीजिए। 4,4

VIII. चित्र की सहायता से तबले के विभिन्न भागों का विस्तार से वर्णन कीजिए। 8

यूनिट–V

IX. संक्षिप्त टिप्पणियाँ लिखिए :

(a) राग 'मालकौंस'

(b) एकताल

(c) स्वर संस्कृति

(d) संगीत शिक्षण के उद्देश्य और लक्ष्य 2×4=8

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :– ਕੁੱਲ **ਪੰਜ** ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ IX (ਯੂਨਿਟ-V) ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਯੂਨਿਟ I-IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ **ਇੱਕ-ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚੁਣੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ **8** ਅੰਕ ਹਨ। ਯੂਨਿਟ V ਵਿੱਚ **2-2** ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ।

ਯੂਨਿਟ–I

I. ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ? 8

II. ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ। 8

ਯੂਨਿਟ–II

III. ਹੋਰ ਲਲਿਤ ਕਲਾ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇਂ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

IV. ਸਵਰ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ Larynx ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ। 6,2

ਯੂਨਿਟ–III

V. ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ। 4,4

VI. ਢੁਕਵੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਗੀਤ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ–IV

VII. ਰੂਪਕ ਅਤੇ ਚਾਰਤਾਲ ਦੇ ਇਕਗੁਣ ਅਤੇ ਦੁਗੁਣ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 4,4

VIII. ਚਿੱਤਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਤਬਲੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ–V

IX. ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

(a) ਰਾਗ 'ਮਾਲਕੌਂਸ'

(b) ਇਕਤਾਲ

(c) ਸਵਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰ

(d) ਸੰਗੀਤ ਸਿਖਾਉਣ ਦੇ ਲਕਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼। 2×4=8

(i) Printed Pages : 2 Roll No. ....

(ii) Questions : 9 **Sub. Code : 4 5 0 1 4**

Exam. Code : 1 1 0 1

B.Ed. (Gen.) 1st Semester

(2125)

PEDAGOGY OF HINDI

(Same for USOL Candidates of 1st Semester)

Paper : P–1.1/1.2 Opt. (IX)

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 40

नोट :– सभी प्रश्नों के अंक समान हैं। यूनिट 1 से 4 तक प्रत्येक में से **एक–एक** प्रश्न का चयन करें। यूनिट 5 के सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

यूनिट–1

1. भाषा से क्या अभिप्राय है? भाषा के विकास का वर्णन विस्तारपूर्वक करें। 8

2. राष्ट्रीय भाषा और मातृभाषा के रूप में हिन्दी भाषा के महत्त्व पर प्रकाश डालिए। 8

यूनिट–2

3. भाषायी कौशल से क्या अभिप्राय है? मौखिक अभिव्यक्ति की विशेषताओं की विवेचना करें। 8

4. वाचन के कितने प्रकार हैं? वाचन कौशल की विधियों का उल्लेख करें। 8

यूनिट–3

5. पाठ्य पुस्तक के महत्व को बताते हुए उसकी विशेषताओं का भी उल्लेख कीजिए। 8

6. पाठ्यक्रम का क्या अर्थ है? पाठ्यक्रम निर्माण के सिद्धांतों का वर्णन करें। 8

यूनिट–4

7. उच्चारण स्थल के आधार पर स्वर और व्यंजनों का वर्गीकरण कीजिए। 8

8. वाक्य के अंग बताते हुए वाक्य के प्रकार की विवेचना कीजिए। 8

यूनिट–5

9. सभी प्रश्नों के संक्षिप्त उत्तर लिखें:

   (क) भाषा शिक्षण के सूत्र क्या हैं?

   (ख) लेखन कौशल का क्या महत्व है?

   (ग) पुस्तकालय की उपयोगिता लिखें।

   (घ) विराम चिन्ह के प्रकार बतायें। 4×2=8

(i) Printed Pages : 4 Roll No. ....

(ii) Questions : 9 **Sub. Code :** | 4 | 5 | 0 | 0 | 5 |

Exam. Code : | 1 | 1 | 0 | 1 |

B.Ed. (Gen) 1st Semester

(2125)

ICT SKILL DEVELOPMENT (In all Mediums)
(Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

Paper : F-1.5

Time Allowed : Three Hours] **[Maximum Marks : 40**

Note :— Attempt **ONE** question from each of the four units, i.e., Unit I to Unit IV. Unit V (Q. No. **9**) is compulsory.

UNIT–I

1. What is a computer? In what ways have computers transformed society and what needs do they fulfill? 8

2. Explain the concept of Information and Communication Technology. In what specific ways has the scope of ICT expanded across different sectors? 8

UNIT–II

3. Enlist the fundamental elements of computer hardware with their functions. 8

4. Differentiate the followings:
   (a) System software and application software
   (b) Synchronous and asynchronous learning 8

UNIT–III

5. What is an operating system? Discuss different operating systems and their importance. 8

6. Write short notes on the following:
   (a) Spreadsheets
   (b) Multimedia tools 8

UNIT–IV

7. What is the internet? Discuss the importance of the internet in our daily life. 8

8. What are the primary benefits of blogging for individuals in the digital age? 8

UNIT–V

9. Write notes on the following:
   (a) Databases
   (b) Computer education
   (c) Causes of virus in computers
   (d) Off-line Learning 4×2=8

(हिन्दी माध्यम)

नोट :– चारों यूनिटों, अर्थात् यूनिट I से यूनिट IV में से प्रत्येक से **एक** प्रश्न का उत्तर दीजिए। यूनिट–V (प्रश्न संख्या **9**) अनिवार्य है।

यूनिट–I

1. कंप्यूटर क्या है? कंप्यूटर ने समाज को किन तरीकों से बदल दिया है और वे किन आवश्यकताओं को पूरा करते हैं? 8

2. सूचना एवं संचार प्रौद्योगिकी की अवधारणा की व्याख्या कीजिए। विभिन्न क्षेत्रों में आईसीटी का दायरा किन विशिष्ट तरीकों से विस्तृत हुआ है? 8

यूनिट–II

3. कंप्यूटर हार्डवेयर के मूलभूत तत्वों और उनके कार्यों को सूचीबद्ध कीजिए। 8

4. निम्नलिखित में अंतर स्पष्ट कीजिए:
   (a) सिस्टम सॉफ्टवेयर और एप्लिकेशन सॉफ्टवेयर
   (b) सिंक्रोनस और एसिंक्रोनस लर्निंग 8

यूनिट–III

5. ऑपरेटिंग सिस्टम क्या है? विभिन्न ऑपरेटिंग सिस्टम और उनके महत्व पर चर्चा कीजिए। 8

6. निम्नलिखित पर संक्षिप्त टिप्पणियाँ लिखिए:
   (a) स्प्रेडशीट
   (b) मल्टीमीडिया टूल्स 8

यूनिट–IV

7. इंटरनेट क्या है? हमारे दैनिक जीवन में इंटरनेट के महत्व पर चर्चा कीजिए। 8

8. डिजिटल युग में व्यक्तियों के लिए ब्लॉगिंग के मुख्य लाभ क्या हैं? 8

यूनिट–V

9. निम्नलिखित पर टिप्पणियाँ लिखिए:
   (a) डेटाबेस
   (b) कंप्यूटर शिक्षा
   (c) कंप्यूटर में वायरस के कारण
   (d) ऑफलाइन लर्निंग 4×2=8

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :– ਚਾਰ ਯੂਨਿਟਾਂ, ਭਾਵ ਯੂਨਿਟ I ਤੋਂ ਯੂਨਿਟ IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ **ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਯੂਨਿਟ-V (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 9) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ–I

1. ਕੰਪਿਊਟਰ ਕੀ ਹੈ ? ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਬਦਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਹੜੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ? 8

2. ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ICT ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਕਿਹੜੇ ਖਾਸ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੈ ? 8

ਯੂਨਿਟ–II

3. ਕੰਪਿਊਟਰ ਹਾਰਡਵੇਅਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰੋ। 8

4. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰੋ :
   (a) ਸਿਸਟਮ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਅਤੇ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਸਾਫਟਵੇਅਰ
   (b) ਸਿੰਕ੍ਰੋਨਸ ਅਤੇ ਅਸਿੰਕ੍ਰੋਨਸ ਲਰਨਿੰਗ। 8

ਯੂਨਿਟ–III

5. ਓਪਰੇਟਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਕੀ ਹੈ ? ਵੱਖ-ਵੱਖ ਓਪਰੇਟਿੰਗ ਸਿਸਟਮਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

6. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
   (a) ਸਪੈਰੈਡਸ਼ੀਟ
   (b) ਮਲਟੀਮੀਡੀਆ ਟੂਲਸ। 8

ਯੂਨਿਟ–IV

7. ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਕੀ ਹੈ ? ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

8. ਡਿਜੀਟਲ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਬਲੌਗਿੰਗ ਦੇ ਮੁੱਖ ਫਾਇਦੇ ਕੀ ਹਨ ? 8

ਯੂਨਿਟ–V

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
   (a) ਡੇਟਾਬੇਸ
   (b) ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਿੱਖਿਆ
   (c) ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਕਾਰਨ
   (d) ਆਫ-ਲਾਈਨ ਲਰਨਿੰਗ। 4×2=8

(i) Printed Pages : 4

(ii) Questions : 9

Roll No. ....

Sub. Code : | 4 | 5 | 0 | 0 | 8 |

Exam. Code : | 1 | 1 | 0 | 1 |

B.Ed. (General) 1st Semester

(2125)

PEDAGOGY OF COMPUTER SCIENCE

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.) (In all Mediums)

Paper—P-1.1 & P-1.2 Opt. (iii)

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 40

Note :— Attempt **FIVE** questions in all selecting **ONE** each from Units-I, II, III, and IV. Each question carries **8** marks. Unit V is compulsory. Each part carries **2** marks.

UNIT—I

1. What are characteristics of Computers? Explain importance of computers in the life of students.

2. What are principles of Computing? Explain techniques of computing in detail.

UNIT—II

3. Explain Nature and Generalizations of Computer Science in detail.

4. What is Scope of Computer Science? Explain its relation with Social Sciences and Languages.

UNIT—III

5. What are aims and objectives of teaching Computer Science at Secondary level of school education?

6. What is Bloom's taxonomy of Educational objectives? Explain Cognitive Domain in detail.

UNIT—IV

7. What is Team teaching? Explain steps, advantages and disadvantages of Team Teaching.

8. What are Computer Assisted Learning (CAL) and Computer Managed Learning (CML) ? Explain the difference between CAL and CML.

UNIT—V

9. Write short notes on :
   (a) Use of Seminars in Computer Science
   (b) Difference between Inductive and Deductive method
   (c) Web Based Learning
   (d) Simulations.

(हिन्दी माध्यम)

नोट :– कुल **पाँच** प्रश्न हल करें। यूनिट–I, II, III और IV प्रत्येक में से **एक–एक** प्रश्न का चयन करें। प्रत्येक प्रश्न **8** अंकों का है। यूनिट V अनिवार्य है। प्रत्येक भाग **2** अंकों का है।

यूनिट—I

1. कंप्यूटर की विशेषताएँ क्या हैं? विद्यार्थियों के जीवन में कंप्यूटर के महत्व की व्याख्या कीजिए।

2. कंप्यूटिंग के सिद्धांत क्या हैं? कंप्यूटिंग की तकनीकों की विस्तार से व्याख्या कीजिए।

यूनिट—II

3. कंप्यूटर विज्ञान की प्रकृति और सामान्यीकरण की विस्तार से व्याख्या कीजिए।

4. कंप्यूटर विज्ञान का क्षेत्र क्या है? सामाजिक विज्ञान और भाषाओं के साथ इसके संबंध की व्याख्या कीजिए।

यूनिट—III

5. स्कूली शिक्षा के माध्यमिक स्तर पर कंप्यूटर विज्ञान पढ़ाने के उद्देश्य और लक्ष्य क्या हैं?

6. शैक्षिक उद्देश्यों का ब्लूम का वर्गीकरण क्या है? संज्ञानात्मक क्षेत्र की विस्तार से व्याख्या कीजिए।

यूनिट—IV

7. टीम शिक्षण क्या है? टीम शिक्षण के चरण, लाभ और हानियाँ बताइए।

8. कंप्यूटर सहायता प्राप्त अधिगम (CAL) और कंप्यूटर प्रबंधित अधिगम (CML) क्या हैं? CAL और CML के बीच अंतर स्पष्ट कीजिए।

यूनिट—V

9. निम्नलिखित पर संक्षिप्त टिप्पणियाँ लिखिए :
   (a) कंप्यूटर विज्ञान में संगोष्ठियों का उपयोग
   (b) आगमनात्मक और निगमनात्मक पद्धति के बीच अंतर
   (c) वेब आधारित अधिगम
   (d) सिमुलेशन।

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :– ਯੂਨਿਟ I, II, III ਅਤੇ IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ **ਇੱਕ-ਇੱਕ** ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਕੇ **ਪੰਜ** ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ **8** ਅੰਕ ਹਨ। ਯੂਨਿਟ V ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਭਾਗ ਦੇ **2** ਅੰਕ ਹਨ।।

ਯੂਨਿਟ—I

1. ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ ? ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਓ।

2. ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹਨ ? ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਓ।

ਯੂਨਿਟ—II

3. ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਸਧਾਰਣੀਕਰਨ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਓ।

4. ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਕੀ ਹੈ ? ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨਾਲ ਇਸਦਾ ਸਬੰਧ ਸਮਝਾਓ।

ਯੂਨਿਟ—III

5. ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਾਇੰਸ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਲਕਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹਨ ?

6. ਵਿਦਿਅਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਬਲੂਮ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕੀ ਹੈ ? ਬੋਧਾਤਮਕ ਡੋਮੇਨ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ।

ਯੂਨਿਟ—IV

7. ਟੀਮ ਟੀਚਿੰਗ ਕੀ ਹੈ ? ਟੀਮ ਟੀਚਿੰਗ ਦੇ ਕਦਮ, ਫਾਇਦੇ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੱਸੋ।

8. ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਸਿਸਟਡ ਲਰਨਿੰਗ (CAL) ਅਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਮੈਨੇਜਡ ਲਰਨਿੰਗ (CML) ਕੀ ਹਨ ? CAL ਅਤੇ CML ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ।

ਯੂਨਿਟ—V

9. ਨਿਮਲਿਖਤ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

   (a) ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਾਇੰਸ ਵਿੱਚ ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

   (b) ਇੰਡਕਟਿਵ ਅਤੇ ਡਿਡਕਟਿਵ ਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ

   (c) ਵੈੱਬ ਅਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ

   (d) ਸਿਮੂਲੇਸ਼ਨ।

(i) Printed Pages : 2

(ii) Questions : 9

Roll No. ....

Sub. Code : | 4 | 5 | 0 | 1 | 8 |

Exam. Code : | 1 | 1 | 0 | 1 |

B.Ed. (Gen.) 1st Semester

(2125)

PEDAGOGY OF MATHEMATICS

(Same for USOL Candidates of 1st Semester)

Paper : P–1.1/1.2 Opt. (XIII)

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 40

Note :— (1) There are Five Units in the question paper.

(2) Attempt **one** question each from Units-I to IV.

(3) Unit-V is compulsory.

UNIT—I

1. (a) Explain the building blocks of Mathematics.

(b) Prove that the square of an odd number is odd both by direct and indirect method. 4+4

2. What are Axioms, Propositions, Postulates and Quantifiers? Illustrate with examples. 8

UNIT—II

3. Enumerate the objectives of teaching Geometry at school level with special reference to Bloom's Taxonomy. 8

4. What is the best approach of teaching Mathematics? Give valid reasons to justify your answer. 8

UNIT—III

5. What are the characteristics of a good Mathematics textbook? Write in detail. 8

6. Discuss pooling of resources for learning of Mathematics at block/district level as a strategy. How practical is it? 3+5

UNIT—IV

7. Discuss the meaning and steps of concept attainment model. How is it practically helpful in Mathematics? 8

8. What is cooperative learning? Discuss various approaches of cooperative learning. 8

UNIT—V

9. Write short notes on the following:

   (a) Audio-visual multimedia in Mathematics

   (b) Supplementary text material for improving Mathematics learning

   (c) Contribution of Euclid in Mathematics

   (d) Activity based approach in Mathematics $4\times2=8$

(i) Printed Pages : 2 Roll No. ....

(ii) Questions : 9 **Sub. Code : 4 5 0 2 3**

Exam. Code : 1 1 0 1

B.Ed. (Gen) 1st Semester

(2125)

PEDAGOGY OF PUNJABI

(Same For USOL Candidates of 1st Sem.)

Paper–P-1.1/1.2 Opt. (XVIII)

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 40

ਨੋਟ :– ਪਹਿਲੀਆਂ ਚਾਰ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ **ਇੱਕ-ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿਓ। ਪੰਜਵੀ ਇਕਾਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਇਕਾਈ–I

1. ਲਿਪੀ ਕਿਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ? ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਪੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਓ। 8

2. ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸੱਤਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਤਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋਗੇ ? 8

ਇਕਾਈ–II

3. ਵਾਚਨ (ਪੜਨਾ) ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਪੜਨ ਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਬਿਆਨ ਕਰੋ। 8

4. ਲਿਸ਼ਣ ਕਲਾ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਦੱਸਦੇ ਹੋਇ, ਅਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਇਕਾਈ-III

5. ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ? ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਲਿਖੋ। 8

6. ਭਾਸ਼ਾ ਪੁਸਤਕਾਲਾ ਕੀ ਹੈ ? ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੁਸਤਕਾਲਾ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਕੀ-ਕੀ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ? 8

ਇਕਾਈ-IV

7. ਲਗਾ ਤੇ ਲਗਾਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਲਿਖੋ। 8

8. ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਕਿੰਨਾ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ? ਉਦਾਹਰਨ ਸਹਿਤ ਲਿਖੋ। 8

ਇਕਾਈ-V

9. (ੳ) ਬੱਚਿਆਂ ਅੰਦਰ ਅਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ?

(ਅ) ਮੋਨ ਪਾਠ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

(ੲ) ਵਾਕ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀ ਹੈ ?

(ਸ) ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਕੀ-ਕੀ ਗੁਣ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ? 4×2=8

(i) Printed Pages : 4 Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code : 4 5 0 0 2

Exam. Code : 1 1 0 1

B.Ed. (Gen.) 1st Semester

(2125)

GROWTH & DEVELOPMENT OF THE LEARNER

(In All Mediums)

(Same for USOL Candidates of 1st Sem.)

Paper : F-1.2

Time Allowed : Three Hours] [Maximum Marks : 40

Note :— (1) There are ***five*** units in the question paper.

(2) Attempt ***one*** question each from Units I to IV.

(3) Unit-V is compulsory.

UNIT—I

1. How can you facilitate growth and development of a child? Discuss. 8

2. "Adolescence is a period of storm and stress". Discuss along with arguments. 8

UNIT—II

3. Discuss the highlights and applicability of Piaget's theory of cognitive development in detail. 8

4. Draw your conclusions on Nature-Nurture controversy. 8

UNIT—III

5. Discuss the role of school in cognitive and psychomotor development of children. 8

6. Explicate the role of parents and socio-economic status on the development of individual's self-concept. 8

UNIT—IV

7. Define discipline. Critically examine the manner of enforcement of discipline in Indian classrooms. 8

8. Define the term 'cohesiveness'. Discuss the role of teacher in promoting classroom as a cohesive group. 8

UNIT—V

9. Write short note on the following :
   (a) Laws of Heredity
   (b) Difference between Growth and Development
   (c) Effect of media on developmental aspect of adolescents
   (d) Truancy & Drop-out. 4×2=8

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— (1) प्रश्नपत्र में **पाँच** यूनिटें हैं।

(2) यूनिट–I से IV तक प्रत्येक में से **एक** प्रश्न हल करें।

(3) यूनिट–V अनिवार्य है।

यूनिट–I

1. एक बच्चे की वृद्धि एवं विकास को आप कैसे सुगम बना सकते हैं? चर्चा करें। 8

2. 'किशोरावस्था आक्रामक और तनाव का काल है' तर्कों सहित चर्चा कीजिए। 8

यूनिट–II

3. पियाजे के संज्ञानात्मक विकास के सिद्धांत की विशेषताओं और प्रयोज्यता पर विस्तार से चर्चा कीजिए। 8

4. Nature-Nurture विवाद पर अपने निष्कर्ष निकालिए। 8

यूनिट–III

5. बच्चों के संज्ञानात्मक और मनो–गत्यात्मक विकास में विद्यालय की भूमिका पर चर्चा कीजिए। 8

6. व्यक्ति की आत्म–अवधारणा के विकास में माता–पिता और सामाजिक–आर्थिक स्थिति की भूमिका की व्याख्या कीजिए। 8

यूनिट--IV

7. अनुशासन को परिभाषित कीजिए। भारतीय कक्षाओं में अनुशासन लागू करने के तरीके का आलोचनात्मक परीक्षण कीजिए। 8

8. "संसक्तता" शब्द को परिभाषित कीजिए। कक्षा को एक संसक्त समूह के रूप में विकसित करने में शिक्षक की भूमिका पर चर्चा कीजिए। 8

यूनिट–V

9. निम्नलिखित पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए :
   (a) आनुवंशिकता के नियम
   (b) वृद्धि और विकास में अंतर
   (c) किशोरों के विकासात्मक पहलू पर मीडिया का प्रभाव
   (d) अनुपस्थिति और स्कूल छोड़ देना। 4×2=8

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :– (1) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ **ਪੰਜ** ਯੂਨਿਟਾਂ ਹਨ।

(2) ਯੂਨਿਟ I ਤੋਂ 1V ਤੱਕ **ਇੱਕ-ਇੱਕ** ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੋ।

(3) ਯੂਨਿਟ-V ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ—I

1. ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ? ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

2. 'ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਅਕਰਮਕ ਅਤੇ ਤਣਾਅ ਦਾ ਦੌਰ ਹੈ'। ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ—II

3. Piaget ਦੇ ਬੋਧਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਗੱਲਾਂ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

4. Nature-Nurture ਵਿਵਾਦ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ ਦਿਓ। 8

ਯੂਨਿਟ—III

5. ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੋਧਾਤਮਕ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

6. ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਵੈ-ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ—IV

7. ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਭਾਰਤੀ ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰੋ। 8

8. 'ਇਕਸਾਰਤਾ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਕਲਾਸਰੂਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਮੇਲ ਸਮੂਹ ਵਜੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ—V

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

   (a) ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਨਿਯਮ

   (b) ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ

   (c) ਕਿਸ਼ੋਰਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਪੱਖ 'ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ

   (d) ਸਕੂਲੋਂ ਭੱਜਣਾ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣਾ। $4 \times 2 = 8$